

Сонячне проміння

СТУДЕНТСЬКИЙ АЛЬМАНАХ

2026

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
www.kubg.edu.ua

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

СОНЯЧНЕ ПРОМІННЯ

Студентський альманах

Київ - 2026

УДК 821.161.2

С 62

*Рекомендовано вченою радою
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 19.05.2026 року)*

Редакційна колегія:

Головний редактор:

Олена Бровко, завідувач кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства, доктор філологічних наук, професор.

Заступник головного редактора:

Тетяна Саврасова-В'юн, доцент кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства, кандидат психологічних наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Микола Луцюк, доцент кафедри східної культури і літератури, кандидат педагогічних наук, доцент;

Валентина Дроботенко, доцент кафедри української мови, кандидат філологічних наук, доцент;

Студенти ОП «Українська мова та література» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Андрій Борса, Єлизавета Граб, Юлія Єремеева, Максим Козієнко, Кирило Ліхман, Катерина Мачуліна, Марія Мурга, Данило Тронь);

Секретар:

Марія Варенцова, студентка ОП «Українська мова та література» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

С 62	Сонячне проміння: Студентський альманах Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. – К. : Київ. стол. ун-т імені Бориса Грінченка, 2026. – с. 60.
-----------------	---

Альманах «Сонячне проміння» представляє творчість молодих літераторів-грінченківців, а також друзів Університету, відомих українських авторів і тих, хто робить перші кроки у царині письменства.

УДК 821.161.2

© Автори публікацій, 2026

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026

ПЕРЕДМОВА

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в культурному просторі з'явилася значна кількість текстів, що фіксують досвід війни в різних жанрових формах і форматах. Серед них особливе місце посідають антології та збірки, які поєднують авторські свідчення, художні рефлексії, документальні інтонації. Кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства Університету Грінченка вже має практичний досвід роботи з такими текстами. Зокрема, 2022 р. на базі Центру компетентностей «Літературний театр» у виставі перед мікрофоном «Війна і Ми» твори студентів першого курсу стали особливим способом осмислення та публічного проговорення досвіду проживання перших днів повномасштабного вторгнення. Студентська вистава поєднала драматургічний текст і сценічну інтерпретацію, створюючи простір, у якому приватні свідчення і колективна пам'ять стають доступними для спільного переживання.

Тексти, вміщені в альманасі студентської творчості Університету Грінченка «Сонячне проміння» 2022 р. стали не тільки формою авторефлексії, а й об'єктом ґрунтовного літературознавчого аналізу (Башкирова О. Художня рефлексія війни у творах-переможцях конкурсу «Народ-герой героїв появляє»: жанрово-стильовий аспект *Слово і Час*. 2024. №1 (733). С. 39-55).

Власне збірка студентської творчості Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Сонячне проміння» виходила друком із 2014 року, об'єднуючи молодих поетів, прозаїків, драматургів, літературознавців і перекладачів і стала, певною мірою, простором творчої ініціації молодих авторів, адже освітній процес здатний гармонійно переходити у площину художнього висловлювання.

Цього навчального року тести, що фіксують безпосередній досвід покоління, яке зростає в умовах історичної травми, поєднують художнє письмо з елементами щоденниковості, емоційного свідчення, формуючи літературу присутності як особливий тип наративу, надихнули студентів 2 курсу ОП «Українська мова та література» і доцента кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Тетяну Саврасову-В'юн на заняттях із «Теорії і практики літературної творчості» (вибірковий блок «Літературна творчість і копірайтинг») повернутися до традиції видання альманаху студентської творчості «Сонячне проміння» в електронному форматі. Зазвичай такі збірки укладачі формують за різними принципами – тематичними, часовими, авторськими або відкритими, що перетворює такі антології радше на живі архіви досвіду, фіксацію переживань, ніж на традиційно відредаговані видання.

«Сонячне проміння» постає як багатоголосий простір, у якому поєднано поезію і прозу, створену студентами, учнями й дорослими авторами. У збірці співіснують різні творчі імена, різний досвід і тексти різного естетико-поетологічного рівня. Вони не вибудовують єдиної стилістичної чи жанрової ієрархії, проте (що особливо важливо) співіснують як різні способи говорити про світ, який змінюється, про втрати й надії, про пам'ять і здатність відновлюватися.

Так, поезія Андрія Борси тяжіє до історії про те, як досвід поступово стає записом, як живе тепло перетворюється на знак, і як у цьому процесі людина водночас втрачає і знаходить себе вже в новій, текстуальній, але такій крихкій і вразливій формі існування.

Вірші Данила Троня можна прочитати як єдиний поетичний триптих про різні режими сучасного досвіду, спробу зафіксувати реальність у її нестійких, іноді навмисно «неузгоджених» формах, фіксації нестабільних станів свідомості, у яких реальність проявлена як сукупність змінних фрагментів.

Іван Байбуз поєднує історичну стилізацію козацької доби з міфологічно-фольклорною моделлю світу і пропонує своєрідний синтез історичної прози, фентезі та актуалізації міфу про ціну вибору і втрати.

Есеїстичний триптих Дар'ї Вагабової читач сприймає як авторефлексійну нарація про війну, пам'ять і відновлення, у якій ключовим стає рух від тотальної тиші через слово до здатності знову відчувати і жити.

«Сонячне проміння» можна розглядати як простір співприсутності різних голосів, які разом формують цілісну, хоча й внутрішньо неоднорідну картину сучасного досвіду, у якому художнє письмо стає способом самозбереження й пошуку світла навіть у темряві.

Олена БРОВКО

Мову творів у цій збірці подано відповідно до авторського оригіналу та повністю узгоджено з авторами тексту. Редакційні втручання були мінімальними і не змінювали індивідуального стилю чи мовних особливостей текстів. Уся відповідальність за зміст, мовне оформлення та висловлені думки покладається безпосередньо на авторів творів. Команда упорядників і редакторів збірки не несе відповідальності за авторський стиль текстів.

ПОЕЗІЯ

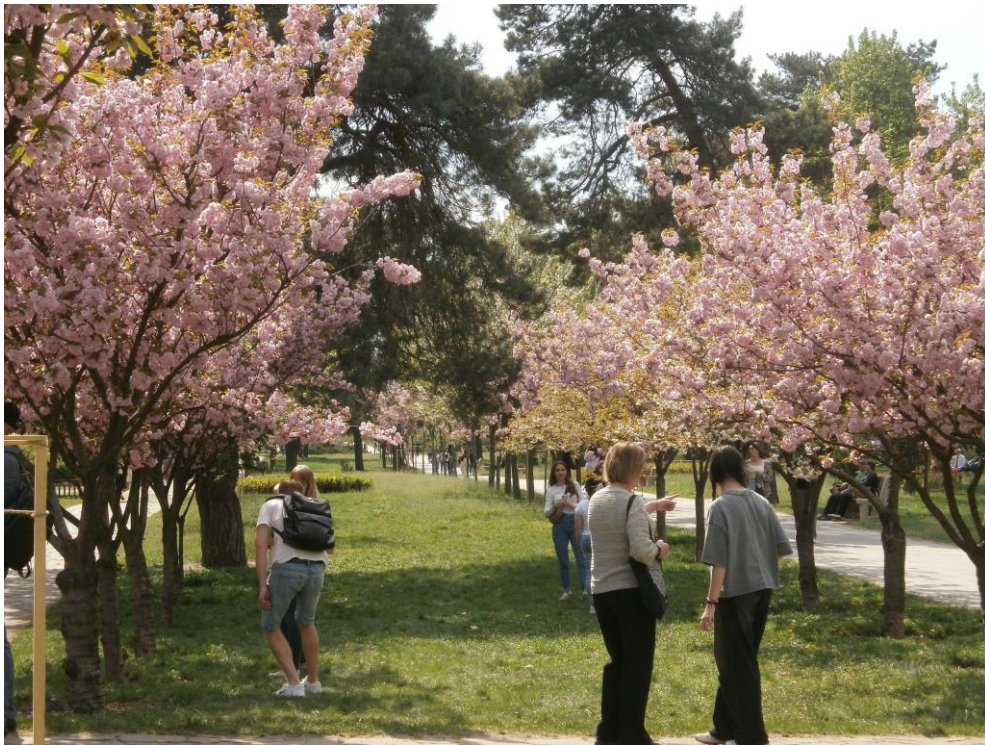

Фото Єлізавета Граб

Після всього – встати

Ми стоїмо. Не тому, що можемо,
а тому, що нікому впасти.
Бо за спиною – не прапор, не храми,
а брат, що не повернеться з ворожої пастки.

Нас не Бог обирав на героїв,
а історія – як на жертвність.
І ми – не святі. Ми – з туману й злості,
але в жилах тече нескореність.

Не росії нас ріжуть щоднини –
а й байдужість, що звемо «рідне».
Ті, хто мовчки зганьбив країну,
вишивають наразі хрестами «єдине».

Але досить молитися страху,
досить плакати, чи кликати когось.
Україна – не слізна епоха.
Україна – це ти. Це я. Це ми. Це ось!
Хай земля говорить ударами,
хай слова будуть на вагу заліза.
Після всього – не просто вижити.
Після всього – встати! І grimнути.

Квіткові палаци

З тобою – гвардія паперових літаків,
що прагне влетіти в квіткові палаци.
Хоч у серці – прірва, червона й широка,
та крізь неї вже нікому не пройти.

У ночах зникають фіолетові брами,
що втратили цвіт, що втратили світ.
Стіни – мов дикі помаранчеві айстри,
розквітають через гуркіт у центрі яскравої зали.

Серце відбиває всі промені сонця,
які потаємно проходять через фрески вікна.
На березі іншої частини палацу – ти, бездоганна,
а на іншій – сірий я.

Тумани закривають рани серця,
яке ще колись опускало мости.
Трагічне зітхання воно видавало,
поки не тріснуло на зовсім маленькі шматки.

Паперові творіння вибивають вікна,
на місці яких красувались кольорові картини.
Клаптики серця, вже як гострі об'єкти,
нищать літаки у важкому повітрі.

Уламки палацових душ розлетілись у сад,
де трояндові листки інше серце заліпили.
Один з палаців спускається у темні низи,
а твоїми руками землетрус підіймає.

Квіткова країна палає... вогні.

Білецька Таїсія, 17 років

Моя любов не пахне трояндами,
Не летить ген за хмарами з маренням
Не почувеш її дзвоном арфи ти,
Не скуєш її гострими ґратами.

Вона лине, але не в овації,
У ній кохаються спеції грації.
Там цілюються сльози й вібрації,
І думки, що не мають рації.

Якщо зможеш її пробудити,
То вона малюватиме квіти.
Й подарує надію творити,
Щоб разом наші подихи злити
І водночас бурхливо любити!

Здебська Антоніна, 23 роки

Чи то весна теплішає
Присвячується моєму коханому

Чи то весна теплішає, чи справа в сприйнятті...
Навколо крик сирени, та я вже в укритті.
Хоч час біжить неспинно, та ця застигла мить.
Наввипередки зі стрілками серце стукотить.
І хмари пролітатимуть швидко, як і дні,
Мов лебідки пропливатимуть, чіпляючи гілки.
Надворі купа натовпу, та ми усе ж одні...
Хіба буває затишним тривожний вий війни?

28.03.2024

Фото Єлізавета Граб

Нескінченного щастя коло
Присвячується музичному гурту «Green Bench»

Нескінченного щастя коло
розімкнутись не може ніяк,
і прощальнеє тепле слово
не дарує гіркий смак...
Воно лиш п'янить і тішить
в обіймах, сплетінні рук
і з шумів навколо залишить
лиш дружнього серця стук.
Зітріє воно у холод,
та тепло це не пройде за мить –
хоч розімкнеться дружнє коло
та надалі мене зарядить.
Це тепло пронесу я з собою
не крізь день, чи два, чи три –
крізь життя і буденність я встою,
бо за спиною в мене – вони.

12.03.2024

Погосова Тетяна, 20 років

Німий діалог

У печалі,
Блукаючи,
наче в пітьмі,
Я часто лишаюсь на самоті,
І ось тоді, приходять вони,
Безглузді розмови в моїй голові.
У кожного є діалоги такі,
Що тримають в полоні на самоті.
Сьогодні жорстокі, як ті у Москві,
Коріння пустили і в мені,
І почалася та клята війна,
Яку зможу побороти лиш я сама.
Пройшов рік, а потім і два,
А не проходить моя голова.
Нестерпні думки, пронизані болем,
Блукають і живляться моїм горем,
Я б з радістю кинула їх у смітник,
Та вони загоряться, як той сірник,
Пожежа мені не помічник,
Тому краще продовжу писати цей віршик...

Вже вкотре кричу собі в кулак,
Напевно я слабак,
Я звик до болю та ниття,
В мені почався процес гниття.
Стискаю так міцно, все тіло в синцях
Мені недостатньо, слъози в очах,
Я не буду кричати чи вириватись,
Мій світ вже помер, мені не сховатись.
Не сховатися від деструктивних ідей,
Але можу сховатися я від людей,
Залізти в свою темну нору,
І жити там вічно, поки не помру.
Ця вічність вбиває мене щодня,
Мене не врятує навіть броня,
Цей вибір зроблено вже давно,
Знову згадав і мене затрясло.
Ще з самого малечку я відчував,
І вже тоді собі співчував,
Бо знав, що не зможу триматися довго,
Світ не прийняв мене такого сумного.
І я блукав у своїх думках,
Свою біль залишав у дитячих віршах.
Психологи тільки розводили руками,
Мама щось шепотіла губами...
Коли лежав я вночі, на самоті
Ці демони зникали, в темряві.
І обдираючи шпалери, я засинав
А як прокидався знову ридав.
Мені було страшно від цих голосів,
Мені здавалося я захворів.
Захворів на щось невідоме,
І тато кричить: Це дитя знову хворе!
Ні, таточку, я не навмисно,
«Їж кашу й мовчи, бо це корисно!!»
І я замовкав, у тиші сидів,
І тільки чув, як чайник кипів.
Так само закипала моя голова,
Мене з'їдала ця самота.
Та я мовчав ще довго років,
Поки не побачив синіх китів.

Порицька Катерина, 17 років

Сонячна душа

Він жив душею світліше від сонця,
Кожного ранку виглядав з віконця,
Дивився на людей, шукав усмішки й сміх,
Це була одна з найбільших втіх.

Він жив душею світліше від сонця,
Пив зранку кави філіжанку,
Завжди відсував фіранку,
Аби промінчики торкалися його лиця.

До філіжанки кави їв млинця,
Очі протираючи спросоння,
Хліб кришив на підвіконня..
Годував і горобця.

Ходити в парк любив юнак,
Любив котів, любив собак.
Любив дітей і усміхатись сонцю,
Так само ясно, як і воно хлопцю.

Ох, ну і страшенно він заразливий!
Його сміх – такий живий, такий привабливий.
Ось подивися на нього – та усміхнутись хочеш вслід,
Лиш поглядом своїм топив він серця лід.

Фото Порицька Катерина

Місяць

Серед темряви йду я один, не горять ліхтарі.
Тихо осінь заплуталась поміж стомлених ніг.
Хмар немає на небі, лиш місяць і зорі вгорі
Мені вказують правильний шлях серед різних доріг.

Хоч панує навколо оманлива й підла п'їтьма,
Що в ній гасне навіки надії останній промінчик,
Та я впевнено йду крок за кроком, і страху нема,
Бо твоє ясне сяйво освітлює кожен камінчик.

Тож світи мені, місяцю, тільки прошу, не згасай.
І я далі піду, оповитий барвистим серпанком.
Серед злої п'їтьми, я прошу тебе, не покидай,
Бо ніч найтемнішою є саме перед світанком.

Тож будь поруч, коли я лишаюся на самоті,
Завітай в мої сни, пролети крізь маленьке віконце.
Я не здамся, якщо мені завжди світитимеш ти,
І нарешті побачу, як сходить з-за обр'їю сонце.

Дім

Удома десь, удалині,
Де сонце лагідно лягає
На поле й річку. В тому краї,
Де вітер землю зігріває,
Я залишив свої пісні.

Подався я тепер туди,
Де зупинятися не хочу,
Де скло будинків множить ночі,
Де твоя тінь і твої очі
Співають-кличуть від біди.

Мені у непророчім сні
Наснились дім, сім'я і далі.
Часи б щасливі там настали,
А тут усі свої печалі
Топлю я в синій глибині.

Я повернусь колись назад,
Прошу, лише приходь туди,
Де ще видніються сліди,
Де був я вічно молодим,
Де знов наш перший листопад.

Мій дім, світи мені, світи
Останнім світлом із вікна,
Зігрій теплом мене сповна!
Удома, доле мандрівна,
Лишаймось разом – я і ти.

Варенцова Марія, 19 років

Осінь

Холодні краплі обпалюють обличчя
Вітер пробирає аж до самих кісток
І не рятують вже ті теплі светри

Шарфом ти не зігрієш кінчик носу
Та чи завжди таке було?

А наче ж тогоріч листопад не ломив кісток
І все здавалось ніби яскравішим.
Але ж здавалось? Чи було?

Фото Єлізавета Граб

Зітри

Зітри вже свій образ з очей пелени
Зітри листування за ці місяці

Зітри та й полиш думки ті п'янки
Зітри і той зуд з-попід шкіри

Стирай всі зв'язки
Всі червоні нитки

Стирай гарячі сльози зі щік
Зітри те тривожне тремтіння
І сліди від утеч що залишили мої чобітки

Луговська Дар'я, 17 років

Хоч ми і схожі,
Але думки їхні мені ворожі.
Нечувані плітки вони говорять,
Чужа країна та й люди тут не рідні.
Але десь за річками, за степами,
Чекає рідна Україна.

Де, видихнувши, скажу я:
«Як добре мені вдома жити».

Хоч ми і схожі,
Але думки їхні мені ворожі,
Десь уві сні я все ще там,
Де школу й юність полишила,
Де не боюся говорити.

Ох, якби люди не сварились,
Щоб не казали, не мирились.
Але людина, яка дім свій не шукає,
Не виглядає свого родинного гнізда,
Не вміє та людина ще любити,
Ще не її пора.

Кучмій Дар'я, 18 років

«парадокс»

не вір всьому, що я кажу.
хоча, фактично, частка правди в тому є.
тебе я більше не люблю –
це відчуття мені спокою не дає.
тобі зізналась чесно в цьому,
ти ж це прийняв болісно, спокійно,
і залишивсь зі мною,
готовий працювати плідно
над стосунками.

точніш, над їх луною,
що хвилювала струни ще душі моєї.
насувала іноді, як хвиля болю,
як згадка про минулі дивовижі спільні,
наповнені любов'ю, вірою й журбою,
що раз по раз стискала мої руки вільні.
до того, що я думала: «чи варто?»
варто плакати, сваритися, страждати?
аби лиш тільки не занадто,
щоб любов мою до тебе стратить.

то я й зірвалася, сказала: «досить».
досить фарсу, криків і повчань.
лиш тінь моя після відходу проголосить
справжні до тебе почуття.
бо я любила страшно, й люблю нині
глибоко ціную, що було
між нами, відчайдушними й палкими,
та воно, мабуть, все ж не знайшло
прихистку в чиємусь серці.
та ж ні! воно от тут, у мене
в долонях жеврить, ось дивись!
на, бери, воно таке яснее,
що шлях твій зможе освітити
на самоті, яку сама я спричинила.
думаючи, що буде краще так, проте болить!
болить душа моя, твоя змарніла.
горить усе, усе горить!
та пам'ять наша ще вціліла.

тож не вір всьому, що я кажу
бо я, вже знаю, сильно поспішила.
лиш сподіваюсь, поверну
твою любов до мене сильну.

(вищезгадані події не корелюються з реальністю)

Фото Єлізавета Граб

Левадня Єва, 19 років

ти торкаєшся мене так, ніби водиш пальцем по тексті
як роблять, коли бояться збитись в читанні
зійти з колій рівно надрукованих літер
втратити момент і загубитися серед знаків
от і ти – боїшся мене загубити
так, ніби втрапиш мене з поля зору і вже не знайдеш
ти водиш пальцями моїм сп'янілим тілом
і зрідка цілуєш, немов лишаючи замітки, щоб не забути, на якому моменті
спинився
і якщо випадково твій палець зіскоче з рейок
зв'язок між читачем та книжкою обірветься

якщо почнеш читати іншу, забувши за мене
мої сторінки за тебе вивчатиме вже хтось інший

перепиши мене наново
акуратно
каліграфічно
якщо доведеться
закреслюй непотрібне
або ж
викресли мене повністю
я не станусь
більше комою
не станусь
двокрапкою
хіба що – без дво
я сотню раз вичавлена
як лимони
у твоїх руках
які ти спорожняєш
вже так вміло
я просто оболонка
всередині пуста
наповни мене
або викинь
зривай з мене пелюстки

любить
не любить
я нестабільна як квітець
а ти далекий як місяць
між нами вже навіть не відстань
між нами порожнє «нічого»
я пішла безповоротно і тихо
бо кричала про біль
і любов так
що зірвала голос

світанок сьогодні із запахом диму
хмари змішалися з чорним маревом
на небі лишилися шрами від вибухів
а земля усіялась глибокими ранами
ранкова тиша обережна й спокійна
крізь неї проходять живі співи птахів
вона заходить стиха й повільно
ніч залишила багрянні сліди
світанки тепер відчуються дивом
так багато хто їх вже не зможе зустріти
я дякую щоранку всім збройним силам
за можливість відчути ранкові обійми

Лукій Анастасія, 28 років

Лілія

Лелій пелюстки:
Лелечої легкості,
Липового цвіту,
Літнього шелесту,
Лискучого променя,
Леготу –
Може не виявитися –
Але це не свідчить
Про марність краси.

Зрони сльозу об вишколений вірш,
Об текст, об літери та все що поміж літер,
Бодай не стане на твоїм шляху
Фінальна крапка безпросвітно.

Скриши п'їтьму безсонню нанівець,
Більше не буде солоно і гірко,
Як ніч веде світанок під вінець
У морі неба видно першу зірку.

Зрони себе об тисячі думок,
Об хаотичний рух. Розбите его
Віддай сваволі, вересню й жалю,
Й залишся відданим для себе.

Adieu

О п'ятій ранку від холоду
Не укритися спогадом:
Затонкою є ковдра з крапок.

Цілую свободу у губи – прекрасна жінка.

Фото Єлізавета Граб
Козієнко Максим, 18 років

Ти поруч, та стіни між нами стоять,
твій голос забув, мов шепіт назад.
Я руку тягну, та лиш слова – там тінь,
а ти все мовчиш, день у день, день у день...

в очах твоїх осінь, і вітер глухий,
у пастці ти світу, що ледве живий,
де слово, де іскра пропали вночі
де двері замкнулись – і тихо, мовчи.

я кличу, натомість – відлуння вві сні,
тебе мов сховали громи навесні,
як боляче б'ються серця об сильця,
де стіни без вікон, де все без кінця.

згадаєш, як разом вітали зорю?
ти казав, що не бачиш "нас" без "люблю"?
тепер же ти згас, як жаринка на тлі,
а я наче тут, та тепер на нулі.

ти слухаєш, знаю, та погляд – за край,
а між слів - стримить твоя сталь
та раптом серце змарніє мовчати
А я буду тут... буду просто – чекати.

Новожилова Катерина, 19 років

З тобою поруч

Чому так складно з почуттями?
Чому не сплю я вже ночами?
Чому у голові моїй лиш ти?

Так складно це усе,
Бо я не знаю - чи любов це, чи потреба.
Чи це потреба пригорнутися до когось?
Чи це потреба в тому, щоб мене кохали?
Чи дійсно Я тебе кохаю?
Не знаю... Не знаю я.

Та точно знаю я, що хочу

Яскраву усмішку твою ще бачити не раз,
Твій сміх, твій жарт, твої слова
Я хочу ще почути.
А в очі – ті очі карі –
Зануритися хочу і втонути,
Втонути і не повертатися назад.

Хотіла б бути я твоєю,
Підтримати, коли в біді,
Розрадити, коли сумний,
Адже не хочу бачити тебе похмурим –
Це моє серце розриває на шматки.

Та чи достатньо того, що я хочу?
Напевно ні – бо це лише бажання.
Лиш подругу в мені ти бачиш.
Ми просто друзі - і не більше,
Ми просто гарні друзі.

Нехай, нехай все буде так,
Бо наше спілкування – це вже
Те, що мені треба в цей час.
Нехай, я почекаю,
Я почекаю ту взаємність.
Як ні – то не біда!
З тобою поруч бути вже приємно.

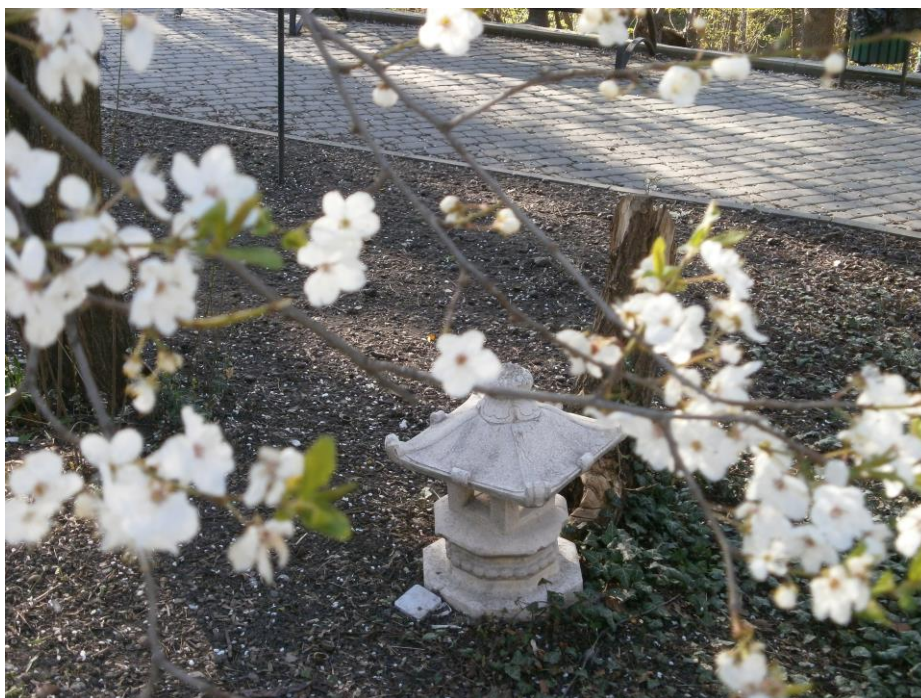

Фото Єлізавета Граб
Граб Єлізавета, 18 років

Чи будуть майоріти вічно шрами,
зароблені в дитинстві чи в биту?
Чи може їх робили без омани,
звільняючи із себе ту журбу?
Так от, чи будуть вони вічність
кидатися всім в очі на виду?
Чи хтось промовчить,
щоб не питати про чужу пільму?
А може шрами ті сповзуть,
і зникнуть з голови, немов той сон?
І будеш жити вільно ти,
немов прекрасний в просторі дракон!
Ти приймеш все своє, що в тебе є на тілі,
розквітнеш квіткою рясною у саду.
І будеш милим ти собі, немов дитина,
і будеш сіять чисту людську красу.

Картина висить серед тисячі інших,
Зображений в ній синьо-сірий пейзаж.
Та були біля неї сотні пишніших,
І створювали біля себе м'який антураж.
Картина не знала, що коїться врешті,
Не підіймали відвідувачі на неї очей.
Бо була вона сіра, і межі в ній стерті,
Не заслуговувала вона на трофей.
Вона споглядала запалені очі,
Які невпинно дивились кудись.
Тож вона зітхнула, чекала до ночі,
Щоб утекти, об решту пейзажів б'ючись.

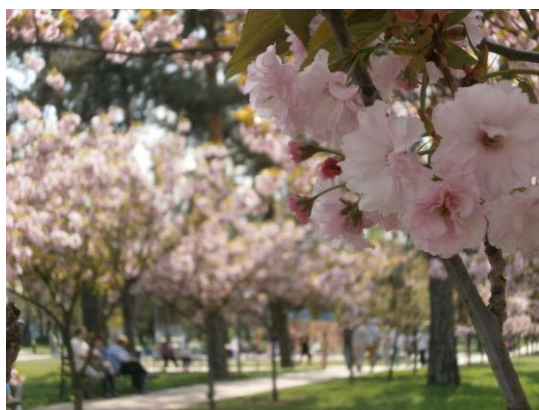

Фото Єлізавета Граб
Борса Андрій, 19 років

* * *

Мало-помалу і сонце сяде.
Ти перетворишся на рукописи,
і вся паралельно відтворена радість
впізнається мною лише за описом.
І кожна риса впаде і зросить
поля пахучі й притихлі трави,
та хтось нас постійно на день переносить
і виключає з правил.

Мало-помалу і серце стане.
Ефіри плавно дійдуть відпливом,
та поки у когось на нас є плани,
нас хтось виділяє курсивом.

Мало-помалу і кров застигне
і запечеться травневим жаром,
та поки небесний крутіж пасивний,
а хтось нам скандує «Браво!»

* * *

Небо здригається й падає ниць
на мене –
холону.
Відблиск ізмерклий моїх зіниць
до тебе –
в долоні.

Ти укладаєш широкі й важкі
грізоти
донизу.
Я постараюся бути десь
поблизу.

Тронь Данило, 19 років

Любов

Вона любила дешеве вино
По скидці з Атб,
Але не тому, що економила –
Вона просто любила простоту.

Її розповіді я би слухав вічності,
Зірки, здавалося, ставали яскравіше,
Хоч і тускніли на фоні її очей.
Вона не звикла здаватися,
Навіть коли я, як дитина, ревів,
Вона говорила: «Ти справжня людина!»

Вона любила гуляти полями,
Особливо після сильного дощу,
І нічого, що ноги ставали мокрими,
Адже емоції прагнули жертв.
Вона придумувала чудернацькі слова;
Я любив їх постійно повторювати.

В мене досить грубий гумор,
Та вона ніколи не ображалася,
Навіть іноді мене перевершувала,
Від чого я був у розгубленості..
Вона не давала мені сумувати,
А говорила, що «в тебе безрадість».

Вона, здається, створила слово «кохання»..
Коли я намагався затягнути її у ліжко,
Вона була десь між космосом і планетами:
«Тихше, – повторювала вона, – дай відчути любов».

Фактично – факт!

Публічно публікую те, що не публічно,
Наскільки я багато повторив – одне і теж.

Одне і теж, чим раз стає крупніше,
Теж і одне, стає уже йому, як панібрат.

Фактично факторую факторами факт
І все ще не утратили ми зміст, мій друже?

Так, друже, слухай, так нумо, друже,
Я вірю в те, що ти повіриш в когось теж.

Закінчую я кінцем усі кінцівки всіх кінців,
Послухай тишу, відчуй цей голос шуму..

Ця тиша може тебе вбити, а той шум,
Той шум лише фізично здатен забруднити.

Лице-мір

Кожного ранку згораю недосипом,
Попелом досипаю другу частину сну.
Грошима харчуючись в прямому сенсі,
А їжею плативши не те щоби прямо,
Скоріше більше абстрактно та мляво.

Йду мовчки, втикаю, от люди не цікаві,
А хмари великі то сині, то білі, то сині, то білі.
Поглянув довкола на автомобілі і теж ач-ба
білі.

Я не буду сьогодні кактусом, довкола не пустеля.

Я не в романі, не лірична у мене драма,
Не лікар, не машиніст, не краду і не сильно синій,
Хай краще зі сторони лихий та сильний.

От би не заснути і не спати всьо життя,
Не вимагаю сумного та однотипного буття.

Краще вже драма, мелодрама і роман,
Щасливий в моменті, довкола листва.

Я вже синій, мабуть щасливий,
Біля мене, недалеко в днині
Сховалося дві людини.

Літинська Рената, 44 роки

Кам'янію, хоч і жива
А тривозі немає відбою
Триста років іде боротьба
В Україні за гідність та волю

Холод сковує – лютує зима
Душі рясно вмиваються кров'ю
І нічим не врятуєш серця
Що скалічені страшною бідною

Мирні люди горіли живцем
Коли спали у своїх домівках
Що ти, кате, скажеш на це
Яку даси ти сам собі оцінку?

Як подивишся в очі батькам
Що колишуть труну, мов колиску
Навіть сніг не відбілить тугу
Хоч засипле на ранок все місто

Місто в горі чорніє чорнім
Свіжі й зимні копають могили
Ти напевно родився бездушним
Бо не чуєш ці крики в надриві

Ти напевно родився безбожним
І не знаєш законів людських
Десять заповідей духовних
Перекреслюєш – нетямущий

Ненаситно щодня вбиваєш
Ненажерливо хочеш більше
Ще і ще у горлянку впихаєш
Може, вдавишся нами скоріше

Може, станем поперек горла
І зупинимо рано, чи пізно
Ти потворою народився
І ніколи не змінишся, звісно

І ніколи не станеш чистим
Як ті діти, що вмерли у муках
Ангеляткам на небі місце
Ти ж і далі ідеш по трупах

Схаменися, зло, зупинися
Так не може тривати вічно
На діяння свої озирнися
Хоча це вже робити запізно

Не відмитись тобі, але кайся
В злодіяннях мільйонних, що скоїв
Із життями чужими не грайся
Вже нема де ховати героїв

Сонце плаче за обрієм знову
Нема чим нам в біді відігритись
Забагато у світі болю
Хоч би в горі нам цім не здуріти

Хвилина мовчання – молитва й зітхання
Й пам'ять по іменах
Хвилина чекання – одвічне прощання
Із тими, хто на небесах

Куди б ти не йшов, чи куди б ти не їхав
О дев'ятій нуль-нуль зупинись
Віддай свою шану, бо той, хто загинув
Ціною життя нас зберіг
Війна повнить списки героїв країни
Щодня додаючи нових
Болюче мовчання по всій Україні –
Свідома подяка живих

Обійму тебе на прощання
А в житті не торкнуся й словом
Ти не знатимеш мої бажання
Не озвучу їх вголос ніколи

Закохалась у тебе мовчки
Загорілась й ожила знову
Моє серце так вміло любити
Але ти не вивчав його мову

Ти не Бог, щоб думки читати
І як добре, що ним не станеш
Хай моє залишається моїм
Час прийшов тебе відпускати

Я ділити любов не зможу
Зрозуміла це вчора раптом
Ти не мої здійснив бажання
Забираєш лиш в мене спокій

Десь у світі є справжнє щастя
Коли двоє ідуть за руку
Третнього там і не може бути
Третій – це завжди про біль та муку

Я, напевно, піду додому
Ти і так цього не помітиш
У думках обійму на прощання
Залишу своє серце німіти

Фото Єлізавета Граб
Яценко Ольга, 45 років

Ти знаєш, твої листи
Про те, як прилетів метелик –
Для мене повітря ковток
Попри все, що показує телик...

І я намагаюсь себе зішкребти,
Щоб робити щоденні кроки
З того часу, як гатять мости,
З того часу, як вдерлись орки.

Сльози сьогодні рікою,
А потім знов затихають...
Ти моє небо тримаєш –
Я це відчуваю.

Їжа втратила смак...
І тільки для того лягаю спати
Аби завтра твого листа
Про метелика знову читати....

Про метелика, про життя,
І про орків, що через поле.
Я тебе благаю – пиши!
Я в молитві схиляюсь додолу...

Сонце знову сьогодні зійшло.
Ти мені листа надсилаєш.
Ти тепер намісник Христа.
Ти моє небо тримаєш....

ПРОЗА

Фото Єлізавета Граб

Прощенко Вероніка, 19 років

39А

— Перепрошую, юначе, чи тут зупиняється тридцять дев'ятий автобус?

— Ні, – кажу і стикаюся впритул із тьмяними, трохи сірватими очима.

Жінка, м'яко загорнута в десятки прожитих років, і ще якусь мить ніби досліджує щось на моєму обличчі. Врешті киває, рясні зморшки перебігають обличчям. Самими кутиками вуст:

— Дякую.

Погляд спадає вниз. Низька її постать, похитуючись, упевнено віддаляється праворуч і зупиняється знову. Тихо хитає повітрям поділ темної сукні. Руки закладені за спину, плечі тримаються легко, лише трохи опущено під вагою незліченних низок червоного намиста. Хвилями абсолютно сиве волосся. Груді підіймаються в глибокому зітханні. Вона дивиться вперед, у простір, і простір захоплено дивиться в неї. Це вони перемовляються. Безмовно, тихо, по-осінньому.

А я дивлюсь на картину, ніким, на жаль, не змальовану. Дерев, приречені на осінь, та зморшки, приречені на спокій. Чи не такі вже й приречені... Швидше, залюблені.

Слух мимовільно захоплює гучний шелест. Листя в очікуванні чергового переродження обрало яскраву сивину. Випробовує силу вітру та міцність гілок, скидає тягар минулого, позбувається зайвого. Лишаються нові прикраси на плечах і хвилястому волоссі жінки, залюбленої у спокій.

Різко розкроює тишу скрегіт трамвайних колій. Жовта залізна гусінь вимогливо розкриває пащі. Звідти зім'ятими квапливо випадають люди, розбурхані, подратовані деренчливим дзвінком.

І жінку раптом відпускає простір. Вона спокійно дає собі піти. І йде. Впевнено тримаючись за холодні перила, йде у самісіньке черево гуркітливої гусені.

Очима блукаю стурбовано вікнами напівпорожніх вагонів. Хвилина, м'яка сивина, декорована багряними печатками осені, вириває за склом. Руки невимушено поправляють намисто... Зі свистом закриваються пащі. Торохкотять колеса, стогнуть колії.

Я проводжаю їх поглядом. Вітер забивається мені у волосся, влітає більше яскравого кольору. Чекатиму тридцять дев'ятий автобус, цікаво, куди він їде.

Останній бій

Людські крики, благання про допомогу, хрипіння, ріки крові – це все було наслідками ненависті. Кожен на цьому полі бою обирав собі жертву і вбивав її, без жодної пощади до бійців країни нападника, тепер вони отримували те, що заслуговували на думку потерпілих – очі, повні крові й ненависті, та зброю, направлену в їхню сторону.

Усі бились, як хижі звірі – не на життя, а на смерть – і навіть ті, хто лежав без руки чи ноги, робили спроби піднятися і забрати когось із собою на той чортів світ.

Почервоніла від крові земля затремтіла. Наближалось чиясь військо, а це значить – буде продовження бою; коли це почули та усвідомили воїни, кожен почав бити ще сильніше й швидше, аби приглушити голос здорового глузду, який казав: «Благаю, зупинись, адже це все неправильно».

Раптом крик посланця зупинив воїнів.

— ЗУПИНІТЬСЯ, ЗУПИНІТЬСЯ ВСІ, СХАМЕНІТЬСЯ!

Усі застигли, наче час зупинився, усі очікували, що буде далі, видихаючи втому, доки трупи загиблих лежали купами, а кров розтікалася по землі, створюючи калюжі.

— КОРОЛЬ ПРИЙНЯВ МИРНУ УГОДУ! – королівський гонець продовжував кричати, попри важке дихання.

— ВАМ БІЛЬШЕ НЕ ТРЕБА БИТИСЯ, УСЕ ЗАКІНЧИЛОСЯ, БУДЬ ЛАСКА, СКЛАДІТЬ ЗБРОЮ, ЦЕ НАКАЗ КОРОЛЯ!

Очі воїнів округлились, вони почали переглядатися. Дехто вигукнув з натовпу.

— А що робити нам коли ми повернемося? Ці сучі сини забрали в нас усе найдорожче, вони обернули наші селища, із батьками й дітьми, на попіл, і їх, чорт забирай, уже не повернути! – невідомий прокричав на одному видиху.

Посланець хотів щось сказати, та відповіді на це запитання в нього не було.

— Такий був наш наказ, – крикнув супротивник у відповідь. — У нас не було іншого вибору.

— Чорт тебе забирай, покидьку! – викрикнув чоловік, його голос тремтів. — Все у вас було! Щоб ви згинули, прокляті волоцюги!

Навіть у крик він вкладав ненависть, наче це могло стерти весь жах війни, але легше не ставало, руки здавлювали зброю і, стоячи в ріках крові своїх побратимів і супротивників, їх гнів ставав ще більшим. Битва продовжиться з новими силами, доки не залишиться нікого.

Воїни здичавіли, пролунали гучні, протяжні крики, крики болю, бойові вигуки, тупіт ніг – усе змішалось. Усі кинулись одине на одного, лють застелила деяким очі й розривала їх зсередини, вони й не помічали, як вбивали товаришів. Чиясь лють перетворилась на страх. Сльози котились по щоках

пораних і розпливались в морі крові, змішуючись із брудом і кров'ю на землі, в якому вони захлиналися. Так було, доки не залишилися лідери обох військ. Навколо них не залишилося жодної живої душі, в небі кружляли ворони, а в очах воїнів досі панував звіриний вищир.

— Що витріщився, вилупку?

— Ви виродки, ви в усьому винні, все через вас..., – руки його тремтіли, і він не переставав повторювати. – Усе через вас, виродків, усе це... Усе це через вас.....

Інший виплюнув накопичену кров:

— Ех, спалювати ваші міста, гвалтувати з хлопцями ваших жінок було ще тим задоволенням, тож пішов ти, одоробло, я ні про що не жалкую, хах, – і видихнувши, з кривавим усміхом, він направив меч на останнього на цьому полі, – я не відступлюся, курво!

— Після стількох втрат... це не зупинити!

Вони водночас кинулися один на одного, сталь дзвеніла об сталь, свистіли мечі. Один удар, один момент обидва впали без життя.

Байбуз Іван, 18 років

З крові в кайдани

Вересень 1653 рік

— Наздоганяй! – козак нісся на рябому коні так, що в того летіла піна з рота.

За ним гнав його товариш на вороному. — Давай, давай, ще трохи – і наздоженеш.

Вершники гнали шалено, проте другий явно відставав.

— Майже приїхали, це твій останній шанс вирватися вперед.

Ген на обрії з'явилося село Хрещатик. Проте у другого козака уже не було ані найменшого шансу перемогти у цих перегонах: його кінь ледве перебирав копитами. Перший вершник дістався крайнього будинку села, зупинився і розвернув коня, чекаючи другого.

— То як? Тарас Вишневецький – великий характерник, нащадок Байди Вишневецького не може перемогти навіть у перегонах?

— Твій Харциз наче із пекла вибіг. Скаче скотина, як вітер несеться, він в тебе що? Чортяка? – характерник зліз із коня, що пирхав і відсапувався після виснажливих перегонів.

— Ну, щодо Харциза... Не знаю... Але його колишнього господаря сплутати з чортякою було не важко. Ніколи такої бридкої пики не бачив.

— Ну і біс із ним. Знаєш, Пилипе, я від цієї гонитви жерти хочу не згірш свого вороного, так що зараз їдемо до корчми і крапка.

— Не проблема, тільки ти пригощаєш, – Пилип залився сміхом.

У корчмі було тепло, темно. З кухні доносилися запахи борщу, гуляшу та ще чогось. Над столами висіли пучки полину та м'яти. Тьму в корчмі ледь розвіювало світло, що намагалось пробитися всередину крізь брудні вікна.

— Корчмарю, їдла! – крикнув Пилип, сам сідаючи за стіл біля вікна.

— Давно тут козацтва не бачили, адже всі козаки на війні зараз. А ви чогось шукаєте тут...

— Цікавій Варварі ніс відірвали. Чував? Та і якщо на те пішло, ми вже дуже жерти хочемо, так що і язики піднімати важко.

— Звичайно, звичайно, чого козацтво бажає?

— Всього.

— І багато, платить Тарас, тож неси всього якомога більше.

— Марусько, – звернувся корчмар до дівки, – неси козацтву їжі та горілки.

— Горілки не треба, – вмшався Тарас, – у нас ще справи.

— Ні, друже, ти як хочеш, а до старости сьогодні йдеш сам.

Їжу винесла струнка білява дівчина. Лице вона мала світле гарне. Її волосся, заплетене в косу сягало сідниць.

— Дівчино, а чи не складеш ти компанію двом потним козакам? – зацікавлено і з удаваним хвилюванням запитав Пилип.

— Не маю часу я козацтво розважати та і бажання, щиро кажучи, теж.

— Ти маєш таку довгу косу, – заговорив Тарас. — Як у тебе гарбузів вистачило, аби зберегти її?

— Тобі моя коса так око муляє?

— Ні, не ображайся, я просто цікавлюсь, – скривив уста Тарас у вибачливій посмішці.

— Ти й сам маєш знати, що гарбузів зараз багато не треба. Війна...

— Знаю, Марусю, знаю. Будь ласкава, скажи, де живе ваш староста.

— То ви до старости? Він он, як йти повз Панасюків хату, направо от у його ворота і впрешся.

Староста, вислухавши Тараса, сидів, задумливо, накручуючи вуса на палець. Десь хвилину вже в кімнаті було настільки тихо, що й пилина не здригнеться. Тарас дивився на старосту, чекаючи, що той відповість, а староста задумливо вдивлявся у стіл.

— То що мені передати Богуну? – врешті перервав тишу Тарас.

— Мені потрібно подумати. Прийди до мене через три дні. Я дам відповідь, а доти чекай в корчмі. Їж, пий. Все моїм коштом.

— Немає чого думати. Не вірити у Богуну – це вже смішно. Згадайте лишень, як було під Монастирищем.

— Так, Монастирище, що й казати, пів тисячі проти двадцяти тисяч...

— Чотири сотні.

— Що?

— Не пів тисячі, нас було чотири сотні.

— Нас? Ти був там?

— Був.

Староста замовк на хвилину, перш ніж підтвердити попереднє рішення.

— Три дні. Потім приходь.

Тарас відкланявся і, не чекаючи ні хвилини, покинув двір старости.

Розмова була задовгою. Йому довелося терпляче повторювати старості кожную деталь, чекати, поки той обдумає кожне сказане слово, і, зрештою, піти ні з чим.

Тарасу подобався Хрещатик, зокрема через близькість до Дніпра. Порослі густою травою, луки та береги вдихали життя в нього після багатьох битв. Запах вологої трави, свіжого полину, чебрецю і навіть лободи, давали йому спокій, який він не міг отримати на перегонах, битвах на мечах і гуляннях, що він їх любив понад усе. Цей спокій давав йому силу - силу, через яку його прозвали характерником.

Тарас вуличками повертався до корчми. Назустріч йому, вже перед корчмою, йшла циганка. Смуглява, низька, з чорнявим кучерявим волоссям, підперезаним хустиною. У руках вона тримала невеликий букетик помаранчевих дзвіночків.

— Драстуй, козаче, – привіталася циганка. — Що привело тебе до Хрещатика?

— І тобі привіт. Справи війська, – ввічливо відмовив Тарас.

— Ну звісно, – розсміялась вона, – адже ніяких інших справ у таких воїнів зараз немає. Циганка грайливо торкнулася рукою його шиї та провела перстом від вуха до підборіддя.

— Цікаво, – Тарас ніжно відсторонив її руку, – в яких справах циганки ходять вечорами ще й із квітами?

— Ой, скажеш таке, – пхикнула циганка, пустивши очі під лоба. — Це у вас постійно справи, я прогулююсь. А квіти... Нехай квіти будуть для тебе. Циганка простягнула букет Тарасу.

Секунду повагавшись, він його прийняв.

— За квіти дякую, бажаю файної прогулянки. Маю йти.

Тарас увійшов до корчми. Марічка ходила між столами, на яких диміли каганці. Людей було мало. Пилип, уже п'яний, затято залицявся до Марічки, а та, в свою чергу, не менш затято ті залицяння відхиляла.

Не знайшовши будь-якого іншого застосування квітам у його руках, Тарас підійшов до Марічки.

— Марічко, борщ по обіді був просто неймовірний, прийми ж від мене особисту подяку, – Тарас простягнув дівчині букет помаранчевих дзвіночків.

— Ой, дякую, – раптом Марічка залилась гучним сміхом. — Козаче, на що ти сподіваєшся?

— На вдячну посмішку щонайменше, – зникнув Тарас, не розуміючи причини сміху дівчини.

— Воно і видно по вогнедзвону. Ну, наче справні козаки, а витівки як хлопчаки творите.

— Запевняю тебе, Марічко, – приєднався до розмови Пилип, – ти ще не бачила, на які витівки здатен справжній козак.

— І не впевнена, що хочу побачити.

— Вогне що? – перепитав Тарас.

— То тепер ти зробиш вигляд, що нічого не знаєш.

— Присягаюся хрестом, не знаю. Може, скажеш у чому таємниця?

— Та таємниці жодної нема. Просто у нас кажуть, що запах вогнедзвону..., – Марічка наблизилась до вуха і прошепотіла, – розпалює тілесне бажання.

Дівчина раптом линула ще ближче і чмокнула Тараса в щоку.

— Якщо ти справді не знав про вогнецвіт і поліз у болото, аби зірвати дівчині справних квітів, це варте поцілунку.

— Тоді я радий, що ти оцінила.

Було вже за північ. Тарас сидів на лаві біля корчми, пускаючи дим від люльки. Молодий місяць на безхмарному небі сяяв над Хрещатиком. Холодним сріблястим світлом викарбовував тіні будинків, дерев і кущів на остиглій землі та наповняв плесо Дніпра переливним сріблом.

Із корчми вийшла Марічка.

— Куди ідеш у таку глупу ніч? – запитав Тарас

— Налякав! – скрикнула дівчина. — Ти чому не спиш?

— Спершу я запитав, – Тарас потягнув дим із люльки.

— Впертий, як осел, – пхикнула Марічка, обпершись об двері.

— Не спиться просто та і все, – видихнув козак, пускаючи дим.

— А я іду на луг.

— Добре, з тобою піду.

— Я тебе не запрошувала.

— Я все одно не засну, а сидіти тут всю ніч не хочу, тож ліпше вже піду.

Луг був просочений бабиним літом. Зелені трави, майже крижане повітря понизу, що обливало босі ноги дівчини і не могло дістатися крізь чоботи до козака. Дніпро хлюпотів, гойдаючи на хвилях водяні лілії та латаття.

Марічка збирала букет із квітів і трав, які п'янили своїм запахом. П'янила і Марічка...

— Вправно ти квіти збираєш, бачу ти вміла до цього.

— Еге ж, і букет вийшов пишніший за твої вогнецвіти.

— Ну зараз тоді виправлюсь.

Не встигла Марічка нічого сказати, як Тарас зняв чоботи та пірнув до ще не до кінця вистиглого Дніпра. Сорочка та штани миттєво прилипли до тіла.

— Ти куди? – скрикнула дівчина. — Не боїшся водяника, а чи русалки?

— Дві русалки на одному березі? Оце ще придумаєш..., – козак підплив до найпишніших лілій на гладі, пірнув під воду, зірвав декілька квіток. Через хвилину він тримав їх з десяток. Озирнувся. Дівчина сиділа на березі,

зануривши ноги у воду. Козак вийшов із води, простягнув Марічці квіти. Та взяла їх, додала до свого букету та наблизилася до обличчя, вдихаючи їх запах.

Тарас поклав руку на її зап'ястя, ніжно відсторонив від її обличчя букет і прилинув своїми устами до її у довгому поцілунку. Обійняв дівчину за талію та лагідно поклав на землю, а сам навис над нею...

Козаки з повними саквами риби прямували до корчми. Останні дні, коли сонце ледь гріло, минали.

— Знаєш, що кажуть про циганочку місцеву? – Пилип запитливо зиркнув на Тараса.

— Судячи з твого тону та виразу обличчя, ти зараз скажеш, що вона шльондра.

— Ні, один старий мене вчора цілий вечір байками годував, що наче та циганка очвара, що слухають її боровики, лісуни та вовкулаки... Раптом розповідь перервав гамір, що доносився з корчми.

Козаки увійшли до корчми. Корчмар волав до старости.

— Вкрала! Мою доньку очвара вкрала! А це ти її прихистив цією весною! Ти взяв її до нас! Це твоя вина!

— Охріме, заспокойся, – почав староста, – тобі привиділося.

— Я прокинувся від крику воронів. Вони були всюди, весь мій будинок ворони заповнили. Та очвара! Вона стояла над Марічкою! Як побачила, що я встав, приспала мене, а потім..., – задихаючись казав корчмар, – потім на ранок її не було, вона зникла... Ця сука відьма її вкрала!

— Козацтво, може, хоч ви допоможете? – озирнувся староста. — Заспокойте цього божевільного.

— Пилипе! Тарасе! Допоможіть! – кинувся староста на коліна перед козаками.

— Допоможіть, знайдіть мою доньку!

— Заспокойтеся, заспокойтеся... Тарас – характерник, він вмить вашу доньку знайде, адже так, Тарасе?

Тарас занурив руку в кишеню, дістав дерев'яну розмальовану підвіску на шнурку. Це те, що зосталося йому від Марічки після ночі на лузі.

— Знайду.

Північ... Північ... Північ... Дніпра могутнє плесо... Зло... Велике зло... Чорти... Відьма... Дніпра могутнє плесо... Відьма... Дівчина... Чорти... Кров... Кров не хрещена... Чорти... Північ... Дніпра могутнє плесо... Відьма, дівчина і хтось іще, хтось слабкий та кволий... Чорти і їх пекельна сила. Кров, сильна кров, кров владна, кров нехрещена. Стара хижка... Дніпра могутнє плесо...

*Лісун – бог вовків, людиноподібна істота, що керує вовками

*Очвара – відьма

*Боровик – лісовий чорт

- Тарас вийшов із трансу.
 — Ти щось знайшов?
 — Я знаю, куди нам потрібно.

- Через ці нетрі коням не проїхати, ти впевнений, що нам сюди?
 — Це на півночі, на березі Дніпра, – Тарас говорив, як ніколи впевнено. — Злазимо з коней.

Десь годину вони пробиралися через нетрі. Козаки спітніли. Пилип почав втрачати віру, що вони хоч щось знайдуть. Швидше за все дівчина вже мертва. Відьма принесла її в жертву для якогось із своїх ритуалів, а вони просто марнують час, шукаючи вже захололе тіло.

- Раптом нетрі відступили, і ген на горизонті з'явилася похила хижка.
 — Дісталися-таки. Я вже думав, друже, що ти..., – Пилипа перервало гучне гарчання. З лісу наближалася згорблена постать, а за нею чотирилапі тіні.

Перед козаками став напіввовк кремезний, його ноги від колін були вкриті густою сірою шерстю, руки мали величезні пазурі, а з рота стриміли величезні ікла. Це – ватаг зграї, якій не було числа. Вгодовані м'язисті сірі вовки, що випромінювали силу, а їх очі горіли люттю.

- Поглянь на того здоров'яка, – розсміявся Пилип, дістаючи шаблю. — Я таких ще не вбивав.

- Ну так спробуй, подивимося, з чого лісуни зроблені.

Тарас розмашисто дістав свою шаблю, стаючи спиною до спини друга.

Згряя повільно оточувала козаків. Вовки гарчали, ревіли та грозилися. Один із них кинувся на Пилипа, той його тям. Звір зі скавчанням відлетів на кілька кроків і впав за мертво. Згряя кинулася на козаків. Пилип зятято рубав вовків, Тарас – ще зятятіше. На Тараса кинувся лісун. Козак спробував тяти його, але той зупинив пазурами шаблю козака. Тарас ще раз змахнув шаблею, відганяючи почвару. В цей момент на нього кинулися ще три вовки.

Одного він рубонув, інший вчепився йому в ногу. Тарас ударив його шаблею, але той тільки посилив хватку. Тоді козак рубонув ще і ще ..., доки звір його не відпустив, конаючи у передсмертних судорогах. Раптом Тарас почув розпачливий крик, що перетворився на хрип. Він озирнувся. Пилип лежав на землі, над ним, учепившись в горло, розпластався лісун. За мить він покинув Пилипа, скочив і кинувся на Тараса, замахуючись своєю пазуристою рукою. Козак змахнув шаблею і відтяв потворі руку. Лісун скрикнув. За наступним змахом шаблі на землю впала голова потвори. Вовки заскімили і позадкували. Тарас роззирався, гарчучи не згірш звіра, доки останній вовк не зник в тіні. Тарас поглянув на мертвого Пилипа.

- Спочивай із миром, друже, – сказав він, схиливши голову.

Тарас вибив двері хижки ногою. Ті не прочинились, а розсипались на друзки. Козак увійшов до хижки. Війнуло пустою. З-під підлоги, здавалось, хлюпотіла вода. Світло пробивалося крізь щілини, освітлюючи відьомські символи, викарбувані на підлозі, погаслі не догорілі свічки та людський череп посередині. Тарас озирнувся. За дверима стояла циганка.

— Чого шукаєш тут, козаче.

Тарас кинувся на очвару, схопив її за смоляні кучері та приставив шаблю до горла.

— Де дівчина? – прошипів він.

— Ти вже ніколи її не знайдеш, – сказала циганка. Ні її, ні дитини.

— Дитини? – від подиву козак відпустив очвару та відступив на кілька кроків.

— Ти не знав... Звичайно, ти не знав... Дівчина мала дитину, твою дитину... Ще не хрещену. Кров Вишневецьких.

— Що ти з ними зробила? Кажи! – голос козака тремтів від люті та розпачу. — Кажи! Інакше вб'ю!

— Я відправила їх далеко, дуже далеко... Геть із цього світу...

Лють козака досягла апогею. Він проткнув серце очвари шаблею, і та закричала. Кричала не по-людськи, хижо, люто, а потім стихла. Підлога під черепом провалилася, і утворилась там широка прірва. З неї полізли чорти. Десятки їх наповнили хижку.

— Що змусило настільки презрених створінь, як ви, з'явитися на цьому світі?

— Угода, – сказав найбільший із них. — Кров Вишневецьких нехрещена.

— Для чого у пеклі кров Вишневецьких, моя кров?

— Твій народ купили, а я його продав. І для цього мені потрібна кров його сили. І я її вже маю, по народженню дитини угоду буде завершено.

Чорти обступили Тараса з усіх боків.

— І яка ж ціна мого народу?

— Тисячі невинних душ.

Після цих слів чорти кинулися на козака. Тарас відбивався. Нечистиві падали один за одним. Тарас розвернувся спиною до прірви, тям чергового біса. Чорти, що видряпувалися із прірви, схопили козака ззаду, і він упав донизу, міцно тримаючи шаблю в руках...

24 червня 1654 року Богдан Хмельницький підписав з Московією договір «Переяславські статті», який фактично поклав край українській державності. З того часу Московія розпочала десятки війн, в яких загинули тисячі невинних душ.

Обов'язок крові

Старий зморщений дідуган пробирався крізь лісові хащі, що покірно розступалися перед ним, а потім ще щільніше, наче буро-зеленим щитом, закривали свою зубату пащу за спиною старця.

— О велика Володарко..., – бурмотів старець ледь чутно (хоч знав напевно: Володарка його чує!). — Твій слуга виконав своє призначення.

Скрипучу тишу дрімучого лісу розігнали дивні жалібно-верескливі звуки, що тут нагадували писк мишеняти, яке потрапило в кігті орла. Дитинча прокинулось. Мабуть йому стало муляко в пазусі старого.

Її слуга поривався все далі в непролазні нетрі, незважаючи ні на плач немовляти, ні на те, як їх обох пожирали корчасті хащі, ні на хижу природу його повелительки...

Раптом хащі розступилися. Стариган вийшов на галявину, де невеликим полем густо поросла амброзія. У самому серці амброзієвого поля ріс кремезний дуб.

Стариган поклав дитину на коріння дерева, став на коліна, провів долонями по суцвіттях амброзії, збираючи її пилок на долоні, та провів перстами по обличчю, ніби вмиваючись.

— О велика Владичице, – промовив він рівно та без страху. — Твій слуга виконав призначення.

Пилок амброзії почав дурманити йому голову. Старий провалився у дрімоту. Проте сонливість швидко відступила, і коли він розплющив очі, то побачив єдино правильну істину: ліс сяяв чарівливою красою, світлою і ніжною. Те сяйво струменіло від його володарки, що постала перед ним і своєю неземною вродою сліпила його. Очі манливо проникали в душу, начебто змушували покохати її.

— Владичице...

— Мовчи, – жінка владно перервала його своїм шовковим голосом, – ти виконав своє призначення і отримаєш винагороду.

Владичиця пройшла повз старигана до дитини. Стала навпроти сплячого малюка, поцілувала його в лоба. Навколо дитини почало переплітатися коріння дуба, утворюючи колиску. Диво-ліс засяяв новим відтінком радості, квіти почали наливатися густими барвами. Тишу розвіювали стрикози тріпотінням крил, а птахи солодким співом.

Жодна твоя молитва не пройде повз. Кожне твоє дріб'язкове прохання буде почуте. Ти виконав своє призначення і отримаєш винагороду. Проси, чого хочеш?

— О владичице, – сказав стариган, тремтячи перед її постаттю, – дай мені багатство...

Умить владичиця залилася сміхом, що пройняв старигана до кісток. Цей сміх опікав його кригою та полум'ям. Голова старого стала масивна, як церковний дзвін, а повіки – тяжкими, ніби налились свинцем. За мить він поринув у темряву і прокинувся знову. Її слуга лежав на амброзієвому полі, покритий пилом. Стариган звівся на ноги, роззирнувся. Під одним із кущів амброзії щось блиснуло. Він обережно підняв віття куща, набагато обережніше, ніж до цього він поводився зі своїм даром владичиці, та підняв срібну монету. За крок лежала ще одна, і ще, і ще. Все поле було всіяне сріблом.

— Слався владичице!

З Мартинового хутора плач розносився всією околицею.

— Одарка! – викрикнула жінка, захлинаючись сльозами. — Одарка зникла! Її вкрали!

— Хто? – спитав чоловік хриплим голосом, наче у нього відірвали частинку душі. — Хто її вкрав жінко?!

— Вона зникла! Вона зникла! Її вкрали! – повторювала жінка.

— Хтось зайшов у наш дім уночі. Хтось викрав мою доньку, а ти ні сном, ні духом?

Жінка нічого не говорила, лише ридала голосно, розпачливо. Чоловік дивився на свою дружину, стис кулак, розмахнувся. З його горла вирвався крик:

— Ааааааааа, – глечик розсипався на дрізки, а з руки чоловіка стікала кров. Жінка припинила плач, лише схлипувала.

— Я відправлю в пекло харциза і знайду доньку, хоч би де вона не була. Ти мене чуєш, Мотре? Йому не жити!

Олег вийшов з дому, лишаючи за собою кривавий слід.

— Олеже! – на порозі Мартинового хутора з'явилась сільська відьма.

— Не зараз, відьмо, забирайся!

— Чого це ти так зі мною говориш, ковалю?

— Що тобі потрібно?

— Твоя жінка мене вчора кликала. Каже: ваша скотина захворіла.

— Тоді берись за роботу. Повернись, заплачу.

Чоловік прямував до села. Там справляли гуляння. Кожен двір був прикрашений квітами. Надворі бігали, бавились і хуліганили діти. Звук сопілок і лір із двору старости розносився на все село. Де-не-де хлопак, в якого материне молоко на губах не обсохло, намагався ті губи притулити до губ такої ж молоді дівички, доки їх батьки не помітили, що цієї парочки на банкеті немає.

Олег увійшов до двору старости. Там вздовж усього величезного двору за столами, що ломилися від наїдків зібралось все село. Староста був чоловіком хоч і пристаркуватим, але майже таким кременним, як Олег. Він відразу помітив незваного гостя.

— Що в цей день могло до нас привести людину, що немає нашої Богині в своєму серці, на банкет, який її честь прославляє? – запитав староста, вкладаючи в свій голос всю зверхність і гордовитість, що тільки міг.

— Я прийшов по допомогу.

— Ти не з'являвся у нас довгі місяці, – спокійно і прагматично втрутився кум старости. — Ми проявили доброту. Не стали звинувачувати тебе у гріхах батька, що вберіг відьму від справедливого суду.

— Вона просто допомагала людям краще, ніж ваша богиня, і за це ви її вирішили вбити...

— Не закопуй себе, ковалю, – перебив його староста. — Після того, як твій батько відійшов до пекла за свої гріхи і обов'язок сина тебе більше не

зв'язував, ми б з радістю прийняли тебе назад, у село, але ти лишився на батьковому хуторі.

— Обов'язок сина мене зв'язуватиме, доки серце моє б'ється.

— Нехай це нам і не подобається, – так само спокійно продовжив кум, – але це варте поваги. Тож, якої саме допомоги ти хотів? У цей день будь-хто може розраховувати на допомогу володарки, навіть той, хто не носить її в серці. Навіть той, хто прийшов на її банкет зі зброєю, – кум вказав на шаблю, що була при боці у Олега.

— Моя донька зникла. Хтось вкрав її вночі з колиски.

— Розумію, – співчутливо відповів кум. — Ти не маєш часу на зволікання. Я зберу людей. Ввечері всі в селі молитимуться за те, аби володарка дала знак, де шукати твоє немовля...

— Ні! – перебив староста. — Він чужинець, йому не можна ніц просити у нашої володарки.

— Він чоловік, що втратив найдорожче, – заперечив кум. — Володарка милосердна.

— Я сказав, ні! Чи ви хочете, аби володарка на село порчу наслала? – майже панічно відмовив староста.

Ніхто паніки старости не поділяв. «Він щось знає», – промайнула думка у Олега.

— Що ж, дякую, що прийняли, – Олег підійшов до кума старости і простягнув йому руку.

— Будь певний, як хтось у селі щось дізнається про твою доньку, тобі це одразу розкажуть, – відповів рукостисканням кум.

Олег підійшов до старости, який вже простягнув йому руку.

— Дякуй, що не шию, виродку, – прошепотів старості на вухо Олег.

— Що?

Олег викрутив старості руку. Той став на коліна від болю. І Олег блискавично розрізав йому долоню ножем, лишаючи на лезі кров старости.

Вівці кинулися на захист свого Вівчара. За секунду його оточили так, що Олег ледь встиг відскочити, аби його не схопили.

— Най прокляне тебе володарка, сучий ти вишкребок, – лаявся староста.

— Ти зробив помилку, ковалю, забирайся звідси, – промовив кум із притаманним йому спокоєм.

І Олег пішов, не чекаючи ні миті.

Чутка ніби Олег-безбожник напав на старосту рознеслась околицями швидше за вітер. Село стало тихе, немов цвинтар.

Олег увійшов до свого двору.

— Відьмо!

— Ваші коні наїлися амброзії, – відьма вийшла зі стайні. — Я дала відвару. Скоро їм полегшає.

— Мені потрібна твоя допомога, – Олег показав закривавленого ножа. — Кров старости. Я думаю, він щось знає про мою доньку.

— Вона ж зникла, так? – відьма зітхнула. — Боюсь не допоможу тобі. Кров не вміє говорити.

— Нічого не зможеш?

— Лиш те, чи лишила на старості слід твоя донька, але не більше, – відьма взяла ножа з рук Олега, уважно розглянувши кривавий слід на лезі. — Знадобиться твоя кров, адже вона твоя донька.

— Почнімо негайно.

— Така ворожба тільки під місяцем виходить. Йдемо до моєї хати, до півночі підготуємо ритуал, а після, можливо, ти щось дізнаєшся.

Чоловік зайшов до хати. Мотря зварила борщу та спекла хліба.

— Олеже, ти щось дізнався?

— Небагато, – Олег обійняв свою дружину з усією ніжністю, що міг дістати зі свого серця, занутив пальці в русе волосся і притис її голову до грудей.

— Але ти її знайдеш. Я знаю. Ти завжди робив так, як потрібно зробити.

— Так, я поверну нам доньку, а потім... Потім ми поїдемо звідси. Далеко поїдемо, і в нас буде Одарка і ще багато дітей.

— Якщо ти так кажеш, то так і буде. Так було завжди, так буде і зараз. Я буду з тобою завжди, коханий, ти це знаєш.

— Так, кохана, я це завжди знав. До завтрашнього заходу сонця я повернусь із донькою. Збери речі. Як тільки я з донькою повернемося, ми всі разом поїдемо.

— Я чекатиму, – своїми тендітними руками Мотря обійняла чоловіка так сильно, як тільки могла. Коли вона так робила, чоловік завжди забував про все, що тривожило його серце. Так було і зараз.

У будинку відьми, що його колись звів Олегів батько, стояв запах полину, чебрецю, меліси та хвої, що крізь дрібні щілини просочувався знадвору.

— Давно я тут не був, – із сумом у голосі промовив Олег. – Чугайстри з мавками не тривожать?

— Володарка давно зжила всіх духів. Тільки до мене дістатися не може.

— Це ж чому?

— Відколи твій батько виніс мене з палаючого дому, напевно, щось мене на цьому світі тримає..., – зробивши паузу, відьма з сумом продовжила. — Знаєш, я могла б тобі стати за мачуху після того, як твоя матір померла.

— Батько тебе любив, не я. Але я тобі безмежно вдячний за кожну мить, яку ти йому подарувала.

Відьма взяла з полиці один із багатьох слоїків із зіллями, що там стояли.

— Ось, випий і лягай на підлогу, твоїй крові потрібно пройти зміни перед ритуалом, – промовила вона пошепки не дивлячись Олегу в очі.

Чоловік взяв слоїк, випив гірке зілля і без слів ліг на піл. Від питва його голова пішла колом, на очі впала пелена. Минуло кілька митей перш ніж коваль заснув.

Чоловік прокинувся від різкого болю. Долоня його кровоточила. Над

ковалем стояла відьма з закривавленим стилетом.

— Зараз я розпочну ворожіння. Це сильні чари, не виходь із хижки.

Через хвилину після того, як відьма покинула хату, завив вітер. Чоловік повів поглядом на свою руку, а потім на стіл, де між слоїками, кринками із зіллям, пучками трав лежав шмат полотна. Олег взяв полотнину та перев'язав руку, кров із якої вже зробила калюжку на підлозі. Вітер ставав все сильніше, і від його завивань у коваля заболіла голова. Олег підійшов до діжки з водою, взяв черпак, набрав води і зробив декілька ковтків. Порив вітру викликав у коваля напад болю, та такий, що він випустив черпак і схопився за голову. Ревіння вітру та гарчання дерев забирали в нього сили. Біль ставав все нестерпнішим. Олег впав на коліна. Вітер, що проривався крізь щілини дому, шмагав його батогами. Нічого, крім болю, не лишилося. Питьма почала затьмарювати очі. І в цій птьмі він почув плач, розпачливе ридання його доньки. Біль робився сильнішим. Чоловік піднявся на ноги і пішов на плач, що ставав все нестерпнішим, і від якого його проймав біль, що намагався його підкосити.

— Доню, тато... Тато зараз прийде... Тато не дасть зробити тобі боляче... Тато допоможе... Тато прийде... Зараз...

Питьма стала ще густішою. Все стихло.

— Вставай, Олеже.

Чоловік із зусиллям розплющив очі.

— Моя дівчинка...

— Ти не помилився. Староста вкрав твою доньку.

— Тоді я зараз піду в село і те, що лишиться від цього лайдака, кину свиням. Моя донька... Донька! Вона жива?

— І так, і ні.

— Що це в біса значить?

— Кров старости просочена духом амброзії та володарки лісу. Він приніс в жертву твою доньку своїй богині.

— Навіщо?! Навіщо цій почварі моя донька?! – Олег перейшов на крик.

— Через доньку володарка п'є життя з матері. Це її сила. Незабаром Мотря помре, і від цього не схватися.

— Що я можу зробити?

— Твоя донька повинна бути в джерелі. Ти можеш знищити джерело. Твоя донька помре, а жінка житиме, або ти можеш загартувати свою шаблю в серці матері дитини. Джерело підкориться рідній крові його сили і віддасть тобі доньку. Обереш ти перше чи друге, все одно тобі доведеться протистояти володарці.

— І як же?

— Ти не знаєш, як потрібно протистояти нечисті? Покрий клинок сріблом і молись, аби він був достатньо гострим.

— А як же амброзія? Вона була в крові старости... Амброзія мені задурманить голову, перш ніж я встигну дійти до джерела.

— Відвар, який я давала твоїм коням, – відьма простягнула пляшку із зіллям.

— Він повинен допомогти.

— Добре, я йду, – Олег витяг шаблю, провів пальцем по її лезу, переконуючись, що вона достатньо гостра.

— Куди?

— Виконати свій обов'язок, – сказав чоловік, не дивлячись відьмі в очі.

— Обов'язок батька своєї доньки чи обов'язок чоловіка своєї жінки?

— Свій обов'язок.

Був світанок. Селяни ще тільки прокидалися, і ніхто не бачив, як Олег йшов до двору старости. Чоловік забив у його двері несамовито.

— Кого там нечиста принесла? – Кум старости прочинив двері. Помилка. Шабля увійшла в його горло, наче ніж у масло. Хлинула кров. Наступний змах шаблі зрубав його голову.

Пролунав брязкіт розбитого скла. Староста тікав через вікно. Олег вибіг надвір. Втікача сповільнювала торбина, з якою він біг. Легка мішень. Кинута шабля увійшла між лопаток. З торбини посипалось срібло. Чоловік підійшов до мерця, дістав з нього шаблю та підняв торбину, залиту кров'ю. Більше він сюди не повертався.

Срібні монети ставали м'якшими, податливішими. Межі між кожною з них ставали все тоншими, доки зовсім не зникли. Метал зовсім розплавився. Срібний струмочок повністю покрив Олегову шаблю. Срібло, за яке його доньку продали, уб'є ту, через кого він її втратив.

Вода зашипіла, коли в неї увійшло розпечене лезо. Зброя стала довершеною.

— Олеже, – озвалася Мотря, – ти її знайшов?

— Не зовсім, люба, як ти почуваєшся? Ти маєш хворий вигляд.

— Не зважай, будь ласка, зі мною все добре.

— Будь ласка, іди в хату, відпочинь, бо ти марнієш на очах.

Мотря міцно обійняла свого чоловіка, ступила крок до хати. Зойк. Вістря шаблі вийшло з її грудей. Олегову руку звела судома. Він випустив шаблю. Мотря впала на землю.

Перехрестя шаблі вперлося їй в спину. Очі жінки затуманили сльози, а двір наповнили її схлипування. Олег не зміг встояти на ногах. Впав на коліна, не в силах доторкнутися до неї в останні секунди. Лише дивився, як сльози розтікалися по її щоках, і слухав схлипування, що випалювали йому душу. Мотря зовсім затихла. Гарячі сльози охололи на її щоках. Олег тремтячою рукою дістав шаблю, яка назавжди увібрала в себе кривавий слід, відкинув шаблю вбік та притис тіло коханої до себе. Болісний плач Мотрі змінив крик і розпач Олега. Його кохана мертва. Вибір зроблено. Жереб кинуто.

Чоловік пробирався крізь хащі колись знайомого йому лісу. Протоптані стежки поросли корчами. Чагарники, що нагадували нутрощі гігантської потвори, поглинали його. А повітря, в якому зовсім не лишилося аромату хвої та дубів, стало в'язким і задушливим. Чоловік проривався крізь живу чорно-зелену плоть лісу, аби виконати свій обов'язок, і йому було однаково, скільки божеств йому перед цим доведеться вбити.

— Обов'язок батька чи обов'язок чоловіка? – пронеслися в голові відлунням слова відьми.

Чоловік здійняв шаблю, що блискотіла сріблом, яке було заплачене за його дитину, і пашіла від крові, в якій він був гартований. Прорубуючи густі зарості вперміш із в'язким, вологим повітрям, що намагалося його задушити, чоловік робив крок за кроком. Крок за кроком.

— Я виконаю обов'язок батька, а моя жінка – обов'язок матері, – повторював він собі.

І жінка вже виконала свій обов'язок. Як істинна матір, за свою дитину вона віддала все, що мала, а єдине, що вона мала – життя. І її життя не було загублено даремно. Віддаючи своє життя, вона сама того не знаючи, загартувала своєю гарячою материнською любов'ю срібло і сталь, які видеруть її немовля з пазур володарки лісу.

Чоловік вийшов на галявину, що поросла амброзією. Зелено-жовтий туман пилку покрив усе. В голові чоловіка почало паморочитись. Ліс почав яснішати. З-за хмар з'явилося сонце. Туман відступив, відкривши блакитне небо над собою. Чоловік зробив ковток відьминого зілля. Ілюзія не зникала. Зілля ще не подіяло. Посередині галявини стояв величезний дуб, могутня крона якого здіймалася над всім лісом. Ось воно – джерело.

Чоловік підійшов до дуба.

— Нащо ти прийшов сюди?

Він озирнувся. За ним стояла молода жінка.

— А, так. Я прийшов повернути свою доньку. І зараз я тебе вб'ю. Лезо шаблі розсікло володарку, як туман.

У чоловіка знову запаморочилось у голові. Він заплющив очі, перечепився і впав на корінь дуба. Пролежав мить. Із зусиллям розімкнув повіки. До його горла тягнулася рука із дерева та плоті. Чоловік змахнув шаблею. Рука відсахнулася. Ставши на ноги, він зміг повністю розгледіти володарку. Її тіло – огидне переплетення гнилої людської плоті та рослин.

Потвора кинулась на нього. Чоловік ухилився, а горло володарки зустріла шабля. Голова та тіло розлетілися в різні сторони, своїм падінням здіймаючи хмари пилу. Чоловік допив залишки зілля, підійшов до дуба, навів вістря шаблі на корені. Вони почали розповзатися. Ось! Він вже бачить силует, він вже бачить ямку, де лежить його донька. Рух коріння зупинився, проте тіло доньки досі міцно обплітали корені.

— Чому не працює?

— Олеже.

Олег озирнувся. За ним стояла відьма.

— Що ти тут робиш?

— Ти відправив володарку на духовний план. Тепер тут безпечно.

— Кляте дерево не віддає доньку. Відьма на мить замовкла.

— Але кров матері працює?

— Не до кінця.

— В дитині не тільки кров матері, але і твоя.

— Ти хочеш сказати...

— Так.

— Це нічого не змінює, – чоловік поглянув на клинок, востаннє провів по ньому пальцем. — Ти подбаєш про доньку?

Відьма кивнула. Чоловік зняв сорочку, направив шаблю на серце. Удар. Мить, друга, третя.

Світ почав тьмяніти. Він знову відчув тепло Мотриних обіймів, що навіки лишилось в шаблі. Почав зливатися із цим теплом. Його огорнула п'ятьма.

— Ти прийшов.

— Мотря?

— Чому ти мене вбив?

— Щоб визволити доньку.

— Це допомогло?

— Майже, мені потрібна лиш мить...

— Я дам тобі мить, а потім повертайся до мене.

Мотря зникла, а п'ятьма розсіялась. Відчувши, що сила крові перетекла з його серця в клинок, він натужливо вирвав шаблю із себе і направив на колицу з коренів. Та розповзлася, а чоловік упав бездиханний.

Відьма ніжно підняла сплячу дитину. Її тато йшов шляхом обов'язку до кінця. Тепер вона в безпеці.

Перова Анастасія, 18 років

Український сніг, російська сльота

У нашій рідній землі гниють паразити. Колись сніг падав м'яко, візерунками танцював у повітрі, а потім тоненьким шаром осідав на ґрунт. Тепер це сльота. «Слякоть» – по-їхньому.

Це давно вже сльота. А згадане «колись» не застав ніхто з живих зараз. Та скільки разів потрібно додати префікс -пра, щоб зустрітися із предком, який бачив справжній сніг, а не сльоту?

Я намагався рахувати, але мені ніколи не давалася математика.

Намагаюсь порахувати зараз. Чомусь думки плутаються. Не можу порахувати далі трьох поколінь.

У нашій рідній землі гниють, травлячи її. Черви кращі за вас, і кроти – корисніші. Вони землю зсередини розпушують. Біологія мені давалася добре. До восьмого класу вчив ботаніку, зоологію на відмінно. Потім учив анатомію.

Схоже, народився з певним талантом чи жагою: після школи гортав сторінки в інтернеті, читав, всмоктував нову інформацію. Хотів стати лікарем. Та який це має сенс? Мені себе не врятувати.

Сніг падає, падає, падає тихенько мені на вії та в очі. Шолом кудись полетів. Холодний сніг, але пече. Отруїли мій сніг російські почвари, що він пече гарячим! Хочеться замружитися. Не можна. Я собі цього не дозволю. Якщо заплющити очі, якщо на мить відволіктися я все втрачу, і тоді...

Під пахвами хлюпає мокрий бруд, в роті стоїть смак голоду. Чому так огидно лежати тут, якщо це моя земля? Годувала мене від народження. Хто його знає – може ліжко чорнозему тут, де я завалився, колись поклато мені на язика скоринку. Що тут було до того, як приперлися паразити? Я не знаю.

Певно, сніг без сльоти. М'який, мов ковдра.

Точно має знати земля. Вона все пам'ятає.

Я повертаю голову набік – в дійсності, чи лише у своїй свідомості, не скажу, бо сам вже нічого не розумію – і слухаю її голос. На диво, мені зовсім не холодно. Обійми землі гріють навіть крізь сльоту.

Слухаю, а чую лише дзвін. Ні, мені ще рано...

Падає сніг, і сльози мої падають. По щокам котяться вниз, змішуються із кров'ю з вух та єднаються зі сльотою в ціле. Як огидно. Неначе все своє: своя земля, і сніг – український, і кров – моя. Усе своє, а дух відштовхує, мов насаджене кимось. Бо це нечесно.

Зате мені не боляче. А біле небо нависає наді мною. Хоча б цього вони не торкнулися, паразити.

О, звичайно. Як я міг забути. Звичайно, неба вони теж торкнулися. Це я просто трошки не в собі, не дуже чітко думаю.

Летить стріла.

«Падайте!» – хочеться крикнути, попередити. Сил у мене на це не вистачить...

Земля рідна тремтить так, що усі покоління, поховані в ній, погрожують розчинитися. Хвиля вдарила по ній і стерла в порошок стародавні кістки. Мені в грудях пульсує від болю. Можливо, від справжнього, а може, від душевного. У будь-якому випадку, кров всюди – з вух, і з рота, і з колін – що додасть ще одне джерело?

Мені ще рано, але поступово бажання боротися відпадає. Я так довго біг, так рвався... А куди я бігтиму без ніг? Смерть наздожене. Наздожене. Буде не така ніжна, як земля. Вони, певно, ворогують з давніх-давен. Земля родить, а смерть – жне. І мене наздожене, і поже. Не буде мене...

Ні, мені ще рано. Будь ласка. Я можу жити із дзвоном у вухах. Я можу жити без ніг.

Мені ще рано. Мені ще рано!

Яка чудова сніжинка танцює переді мною. Вітер її нагору несе, вона піддається, а тоді – вниз, і знову – вгору у своєму самотньому танку. Вона чорна – вогонь у зимовій стихії.

Я можу жити із дзвоном у вухах, без ніг, але не без кісток. Бо коли землю б'ють ще раз, коли дух перехоплює мені знову – ребра перетираються, хребет

хрустить, череп бринить відлунням – стає неважливо, скільки разів поколінь тому існував справжній сніг. Ці покоління зникають.

Що ви зробили з моєю землею? Стерли кістки пращурів, спочатку зі світу, потім спалили з історії. Чорних сніжинок більше, їх охоплює порох. Паразити, паразити, що вміють тільки палити.

Усе, чого мені хотілося б наостанок... Побачити б сніг без сльоти! Такий, щоб сніжинки летіли повз повітря, незаплямоване вашим диханням, падали на рідну землю, неокроплену нашою кров'ю. Та не дано мені, певне, того застати. Скільки поколінь після мене потрібно? Навіть не стану рахувати. Мало того, що не зможу, але я ніколи не любив математику, не те, що розумів її!

Сподіваюся, мене заберуть, і я не спатиму серед підкорених неподалік паразитів. Не ховайте мене поруч із ними, але ховайте їх тут. Ховайте їх більше.

Чорна сніжинка приземляється мені на ніс. Я заплющую очі. Шкода, що не біла.

Чому ж росіяни асоціюються зі снігом, якщо їм ніколи снігу того не побачити? Чи встигають вони застати його, перш ніж спалити все на своєму шляху та перетворити його на сльоту?

Сніжинка тане. Я догораю з нею разом.

Чабанюк Назар, 19 років

Per aspera ad astra

Байка

У час перед дощем найбільше запам'ятовуються такі речі, як вазонка на столі з клавіатурою, комп'ютерним блоком, мишею, камерою та монітором. Ніжку стола підпирала парасоля, яку Василь знову забув. Свій кінчик вона встромила у шерстяний, майже стоптаний, досі теплий килим. Під вікном хазяйновито насаджено клумби з низькорослих троянд. У старі шибки зазірала вишня, яка собою ховала ясену лавицю. Комп'ютера, до речі, Василь теж забув вимкнути, тому той гудів своїм низькочастотним пилом:

— Інформаційні технології – це майбутнє! Ми, машини, вже даємо знання, щастя і спілкування. Не мине й кількох десятиліть, як ми замінимо все, і станемо незамінні!

— Навіть мене? – у розпачі вигукнув вазонка.

— Науково-фантастичні фільми та книги вже про це розповіли: з нашою допомогою людство вироблятиме стільки кисню, щоб зробити придатними до життя досі невідомі планети – це універсальна формула, в якій ми підтвердимо свою незамінність!

— І мене також? – вишня простягла свої віття ще ближче, у вікно.

— Космонавти вже харчуються їжею в тубиках, яку виробляють машини у лабораторіях.

— Потреба в тобі закінчується там, де починається дощ, – вигукнула з-під

стола парасоля. — Чи закриєш ти творця від холодних крапель?

Комп'ютер недовго думав, новий картридж оперативної пам'яті прискорив цей процес.

— Так! – монітор показав картинку з такою ж парасолькою, що говорила до нього.

— Це лише картинка, – образилась парасоля. — Образ мене, образ того, хто захистить від дощу, образ, що закріпився в уяві наших творців, але не ми самі! Ти впевнений, що, показавши картинку мене, зможеш захистити?

— Так! – досі рішуче відповів комп'ютер.

Саме розпочався дощ. Таработіння по піддашню дуже швидко посилювалося, отже і закінчитися може незабаром. Але ж як ллє!..

Василь саме зачиняв хвіртку і, трохи змоклий, засів під вишнею на лавицю. Йому зараз не до будинку, він ще має справи. Тому й чекає, обриваючи стиглі, але постійно кислі ягоди. Щоб не чекати, згодилася би парасоля, але такої нагальної потреби немає.

Василя побачила камера поруч із монітором, а тоді через шнури та електричні вужі хвилювання перейшло на інші частини комп'ютера.

Найбільше метушився монітор. Із картинкою парасолі, він поповз до краю стола і, скинувши вазонку, вистрибнув у вікно. М'ясисті листки впали разом із землею на килим, а вкриті дощовим осадом уламки скла разом із монітором полетіли у терни квіток. Через підключену до живлення мережу з мокрого монітора посипалися вольтажні зірки. Лише парасоля стояла увіткнутою в килим і запитувала:

— Невже ти ладен був віддати всі свої роки можливостей, щоб один раз довести свою всеможливість?..

На зміну старості приходить новизна: старі шибки для надійності, зокрема, замінили склопакетом, килим винесли на горище, а для вазонка купили новий горщик. Того дня, коли монітор не оцінив своїх можливостей, Василь хутко вбіг до будинку і вимкнув живлення. Справи все ж таки треба було вирішувати швидко, тому він взяв парасолю, щоб недовзі, мов дивак, закриватись нею від сонця. Зараз Василь готується до вступу.

Йому купили ноутбук...

Вагабова Дар'я, 16 років

Тиша, що пахне сіллю

Я прокинулась від тиші. Вона не була спокоєм – радше порожнечою, у якій губляться звуки. Колись тиша у нашому домі означала мир: мама готує чай, море за вікном дихає ледь чутно, я слухаю музику й мрію про університет.

Тепер вона пахла сіллю, попелом і страхом.

Мені сімнадцять. Я живу у місті, якого більше немає. Тобто воно є на картах, але насправді воно розірване, розчавлене, мовчазне. Коли я виходжу

на вулицю, бачу вітрини без скла, дерева без гілок, людей без посмішок.

Навіть повітря тут дихає обережно.

Раніше я любила море. Здавалося, воно знає відповіді на всі запитання. Влітку ми з подругою бігали босоніж берегом і кидали камінці, рахуючи, скільки разів вони стрибнуть по воді. Тепер я не можу навіть підійти близько – хвилі приносять уламки дахів і дитячі іграшки.

Коли почались перші вибухи, ми з мамою сиділи у ванній і рахували секунди між гуркотами. Вона тримала мене за руку так міцно, ніби могла силою пальців втримати весь світ від руйнування. Потім зникло світло. Потім вода. Потім зв'язок. Кожен день щось забиравало. Але найдовше трималася віра.

Ми жили, як у сні, що не закінчується. Я навчилася розрізняти «свої» звуки: коли поруч падає, а коли далеко, коли треба бігти, а коли можна просто сховатися. У таких правилах виживання немає героїзму – лише звичка.

Іноді я писала в зошиті короткі речення, щоб не зійти з розуму:

«Я ще тут».

«Я маю право мріяти».

«Я не зламалась».

Одного вечора мама сказала, що треба йти. Вона говорила спокійно, але її очі блищали, як скло після вибуху. Я кивнула. Зібрала рюкзак – старий, з нашивкою українського прапора, – і поклала туди фото з дитинства, улюблену книжку й той самий зошит. Інше – байдуже. Коли втрачаєш дім, речі перестають бути важливими.

Ми йшли в темряві, минаючи будинки-примари. Ніхто не говорив уголос. У кожного – своя тиша. На околиці нас зустріли волонтери. Вони говорили швидко, видавали ковдри й воду. Їхні голоси здавались мені дивом – після стількох днів мовчання.

Дорога була довгою. У автобусі я дивилася у вікно, на чорні поля й покинуті села. Здавалося, що ми їдемо не з міста, а з власного минулого. Мама спала на моєму плечі, а я стискала в руці фотографію, щоб не забути, як виглядав наш дім, коли в ньому ще було життя.

На блокпостах нас зупиняли, перевіряли документи, речі, очі. Люди навколо говорили пошепки – навіть ті, хто був на «нашому» боці. Тиша переслідувала всюди, наче тінь.

Коли ми перетнули лінію, мама заплакала. Я – ні. Сльози були десь глибше, замерзлі. Тоді я вперше відчула, що таке свобода – це не святковий салют, а просто можливість видихнути без страху.

Ми приїхали у невелике містечко, де все ще працювали ліхтарі й магазини. Люди усміхались. Я дивилась на них, як на диво. Вони не здогадувались, що кожна усмішка може ранили – як ніж, нагадуючи про те, чого більше немає.

Першу ніч я не спала. Світло з вулиці падало на стіну, і мені здавалось, що це вогонь. Я досі прокидалась від тиші – навіть тут, де не вибухало. Усередині мене жила її тінь.

Наступного ранку я вийшла на подвір'я. Повітря пахло хлібом. Діти бігали з м'ячем. Хтось сміявся. Я стояла й не знала, що робити з цим сміхом –

він здавався мені занадто голосним для світу, в якому стільки болю.

Але потім я згадала свій зошит і написала нове речення: «Я маю право жити».

І саме тоді вперше за багато місяців мені захотілося говорити.

Говорити після мовчання

Минуло кілька тижнів, відколи ми оселилися у новому місті. Люди тут були добрі, але їхня доброта здавалася мені чужою – вони не знали, через що я пройшла. Усі намагалися не ставити запитань. Мабуть, боялися, що я не зможу відповісти.

Ми жили у гуртожитку – вузький коридор, одна кімната на двох. Мама знайшла роботу в їдальні, а я мала повернутись до навчання.

Школа видавалася мені іншим світом: галасливим, живим, без запаху пилу й гару. Учителька історії усміхнулася, коли я зайшла вперше, але я не змогла усміхнутись у відповідь – м'язи обличчя відвикли від цього руху.

Мене запитали, звідки я. Я сказала назву свого міста, і клас стих. Хтось тихо прошепотів:

— Там же тепер пекло...

І більше нічого не питали.

На перерві дівчина з мого ряду, висока й весела, сіла поруч:

— Якщо не хочеш говорити – не треба. Але якщо колись захочеш, я слухатиму. Мене звати Олена.

Її слова були прості, але в них було щось, чого я давно не чула – щирість без жалю.

Того вечора я довго думала про неї. Про те, як легко можна простягнути руку тому, хто ще тоне у тиші. І як страшно цю руку прийняти.

Кожен день я вчилася заново: сміятись, слухати музику, дивитись у вікно без страху, що там спалахне небо. Але вночі мені снилися ті, хто лишився. Їхні обличчя не мали голосів, лише погляди – прямі, німотні, ніби вони чекали, що я щось зроблю за них.

Я носила цей погляд у собі, як обітницю: не забути.

Одного разу в школі нас попросили написати твір про свободу. Коли я прочитала завдання, руки затремтіли. Для інших це було просто домашнє завдання. Для мене – зізнання.

Я довго дивилась на білий аркуш. Потім написала перше речення: «Свобода – це коли можна дихати вголос і не боятись, що тебе почують».

Я писала до пізньої ночі. Кожне слово давалося важко, але коли закінчила, вперше відчула легкість. Моя історія вийшла назовні. Я знову заговорила.

На уроці вчителька прочитала мій текст уголос. Клас мовчав. Потім хтось тихо заплескав. А потім – усі. І я зрозуміла: іноді мовчання треба розірвати, щоб знову почути себе.

Олена підійшла після уроку, обійняла мене й сказала:

— Ти сильна.

А я подумала, що сила – не в тому, щоб не плакати. А в тому, щоб не зупинитись.

Тиша після сирен

Весна прийшла раптово. Дерев, які ще вчора здавалися мертвими, вкрилися зеленим пилком. Повітря пахло теплом. Я ловила цей запах, ніби він мігвилікувати мене від спогадів.

І все ж минуле не зникало. Воно жило в мені. Іноді я ловила себе на тому, що шукаю очима тіні – ніби чекаю, що ось-ось повернеться дім, який я втратила.

Одного дня я пішла до моря. Тут, у новому місті, воно було інше – не моє, але теж живе. Хвилі котилися повільно, я стояла на березі й говорила подумки з тим морем, старим, з мого минулого. «Ти пам'ятаєш мене? Пам'ятаєш наш сміх, наші малюнки на піску?»

Море не відповідало. Але мені здалося, що воно стало тихішим, ніби слухало.

Тоді я зрозуміла: повернення – не завжди дорога назад. Іноді воно – це просто здатність дивитися вперед, не забуваючи, звідки прийшов.

Мама теж змінилася. Її руки стали грубішими, а очі – глибшими. Вона не говорила про війну, але кожен її рух був спогадом. Увечері вона ставила на стіл дві чашки чаю й одну залишала порожньою – для тата, який залишився там. Я не питала. Ми мовчки пили чай і дивилися у вікно, за яким життя поверталось у звичний ритм.

Одного вечора я помітила, що мама тихо наспівує. Українську пісню – ту, яку співала колись, коли ми прибирали вдома. Її голос був тремтливий, але живий. І мені здалося, що наш дім – хоч і невидимий – оживає разом із цим співом.

Я почала волонтерити – сортувала гуманітарну допомогу для переселенців. Серед коробок з одягом я часто знаходила листи. Дитячі, короткі: «Тримайтесь», «Ми віримо у вас», «Все буде добре».

Я читала їх і відчувала, як у мені росте щось нове – не колишня віра, а спокійна впевненість, що ми не самі.

Одного дня до центру прийшла дівчина з маленьким хлопчиком. Їх евакуювали з того самого району, де я колись жила. Вона дивилась на мене, і ми мовчали. Але в тому мовчанні було розуміння – як між двома людьми, що пережили однакову бурю.

Коли вони пішли, я довго сиділа, стискаючи в руках її старий светр, який вона залишила на стільці. На рукаві була вишита маленька хвиля – синя, як море. І я заплакала. Вперше по-справжньому.

Ті сльози були не про страх. Вони були про життя.

Байбуз Іван Сергійович – студент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», спеціальність «Комп’ютерні науки».

Білецька Таїсія Павлівна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Міжнародні відносини», освітня програма «Суспільні комунікації».

Борса Андрій Олександрович – студент Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Брень Тарас Юрійович – студент Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова і література».

Вагабова Дар’я Максимівна – учениця Коцюбинського ліцею №1 Коцюбинської селищної ради Бучанського району Київської області.

Варенцова Марія Андріївна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Граб Єлізавета Сергіївна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Здебська Антоніна Анатоліївна – випускниця Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Комп’ютерні науки», освітня програма «Комп’ютерні науки».

Зелений Данило Вікторович – начальник відділу міжнародного співробітництва Державного центру зайнятості.

Козієнко Максим Віталійович – студент Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова і література».

Кучмій Дар’я Олегівна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Левадня Єва Вадимівна студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Журналістика», освітня програма «Журналістика».

Літинська Рената Олександрівна – засновниця, власниця бренду RenataDesignStudio (RDS).

Луговська Дар’я Сергіївна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Мова і література (китайська)».

Лукій Анастасія Олегівна – випускниця Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Музичне мистецтво».

Новожилова Катерина Андріївна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня

програма « Мова і література (німецька)».

Перова Анастасія Євгенівна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Переклад (англійська мова)».

Плашенко Артем Анатолійович – учень школи I-III ступенів №132 міста Києва.

Погосова Тетяна Едуардівна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Практична психологія», освітня програма «Практична психологія».

Порицька Катерина Олександрівна – студентка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Прощенко Вероніка Анатоліївна – студентка Львівського національного університету імені Івана Франка, спеціальність «Філологія».

Тронь Данило Олегович – студент Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Філологія», освітня програма «Українська мова та література».

Чабанюк Назар Іванович – студент Львівського національного університету імені Івана Франка, спеціальність «Філологія».

Ященко Ольга Терентіївна – волонтерка.

Бровко Олена	
Передмова.....	4
ПОЕЗІЯ	
Брень Тарас	
Після всього – встати.....	7
Квіткові палаци.....	7
Білецька Таїсія	
Моя любов не пахне трояндами.....	8
Здебська Антоніна	
Чи то весна теплішає.....	9
Нескінченного щастя коло.....	10
Погосова Тетяна	
Німий діалог.....	10
Дитинство.....	11
Порицька Катерина	
Сонячна душа.....	12
Зелений Данило	
Місяць.....	13
Дім.....	13
Варенцова Марія	
Осінь.....	14
Зітри.....	15
Луговська Дар'я	
Хоч ми і схожі.....	15
Кучмій Дар'я	
«парадокс».....	16
Левадня Єва	
Ти торкаєшся мене так, ніби водиш пальцем по тексту.....	18
Перепиши мене наново.....	18
Світанок сьогодні із запахом диму.....	19
Лукій Анастасія	
Лілія.....	19

Зрони сльозу об вишколений вірш.....	20
Adieu.....	20
Цілую свободу у губи – прекрасна жінка.....	20

Козієнко Максим

Ти поруч, та стіни між нами стоять.....	21
---	----

Новожилова Катерина

З тобою поруч.....	21
--------------------	----

Граб Єлізавета

Чи будуть майорити вічно шрами.....	23
Картина висить серед тисячі інших.....	23

Борса Андрій

Мало-помало і сонце сяде.....	24
Небо здригається й падає ниць.....	24

Тронь Данило

Любов.....	25
Фактично – факт!.....	26
Лице-мір.....	26

Літинська Рената

Кам'яню, хоч і жива.....	27
Хвилина мовчання – молитва й зітхання.....	28
Обійму тебе на прощання.....	29

Яценко Ольга

Ти знаєш, твої листи.....	30
---------------------------	----

ПРОЗА

Прощенко Вероніка

39А.....	32
----------	----

Плашенко Артем

Останній бій.....	33
-------------------	----

Байбуз Іван

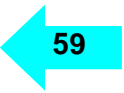
З крові в кайдани.....	34
Обов'язок крові.....	40

Перова Анастасія

Український сніг, російська сльота.....	48
---	----

Чабанюк Назар

Per aspera ad astra..... 50

Вагабова Дар'я

Тиша, що пахне сіллю..... 51

Говорити після мовчання..... 53

Тиша після сирен..... 54

Інформація про авторів..... 55

Літературно-художнє видання

СОНЯЧНЕ ПРОМІННЯ

Студентський альманах

Видання публікується в авторській редакції

Над виданням працювали:

Головний редактор Олена Бровко

Заступник головного редактора Тетяна Саврасова-В'юн

Секретар Марія Варенцова

студенти групи УМЛБ-2-24-4.0д

Фото Єлізавета Граб, Катерина Порицька

Погоджено до оприлюднення на вебсайті видання від 19.05.2026 р.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8052 від 29.01.2024 р.